

הרקע לשנאה הוא כתונת הפסים, הבאת הדיבה שלהם על ידו לאביהם - והחלומות רק מלבים אותה. מה הוא חולם? -

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר תִּלְמְתִי. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֵלַי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תֹסְבִינָה אֵלַי וְתִשְׁתַּחֲוֶינִי לְאֵלַי. (שם ו', ז')

בחלום פה הקב"ה לא מדבר אליו. יוסף לא מסביר את החלום ולא פותר אותו, אבל האחים ישר אומרים לו -

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲחֵיו הַמְּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוּל תִּמְשָׁל בְּנוֹ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-תִּלְמֻתּוֹ וְעַל-דְּבָרָיו. (ח')

יוסף חלם משהו אחד ואילו האחים החליטו לפתור אותו באופן שפירוש החלום הוא מלוכה וממשלה. זה הגיוני, אבל זו החלטה שלהם. יוסף גם לא מגיב לדבריהם. לאחר מכן הוא חולם חלום נוסף -

וַיִּחְלֶם עוֹד תְּלֹם אֲחֵר וַיֹּסְפָר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה תִלְמְתִי תְּלֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵי כּוֹכָבִים מְשִׁתַּחֲוִים לִי. (ט')

כתוב שזה חלום אחר, אבל מה אחר בו? לכאורה זה נראה אותו דבר רק עם כוכבים. למה צריך לכתוב שזה "חלום אחר"? והתשובה פשוטה - בחלום הראשון האלומות משתחוות לאלומה. אין שם דמויות - הנושא הוא צמחים, אוכל, אלומות. נשים לב לנקודה הזו - יוסף חולם וזו הפעם היחידה, זה געוואלד, שבני אדם מחליטים לפתור את החלום!

אני לא פותר חלומות!

נחזור לשר המשקים ושר האופים - פניהם זועפים בבוקר וכאשר הם מספרים ליוסף על החלום -

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תְּלֹם תִּלְמְנוּ וּפְתַר אֵין אֹתוֹ... (מ', ח')

הוא משיב להם -

...וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֵלֵהִים פְּתָרָיִם סִפְרוּ-נָא לִי. (שם)

חס וחלילה הוא לא אומר להם שהוא פותר חלומות אלא - 'אני נביא, יש לי כח לעזור לכם ולהביא לכם את הפתרון של הקב"ה'. לי באופן אישי אין שום פתרון! זה דבר געוואלד. נגיד דבר שיתכן שישמע קצת מוזר - ההוא אמינא של אדם שהוא יכול לפתור לעצמו את החלום זה לא רק ה"א מוזרה אלא כמעט כפירה, כי חלום הוא דבר שמגיע מעל כלי ההבנה שלי, זה מעלי, אני חולם חלומות שמגיעים ממקומות אחרים, ממחוזות אחרים, ממצאיות אחרות. יוסף מביא להם את הפתרון ומסביר להם שזה הקב"ה, 'זה רק אלוקים'. שנתיים לאחר מכן, כאשר פרעה חולם את החלום מספר לו שם שר המשקים אמנם על יוסף ואומר - "כאשר פתר כן היה", אבל זה לא היה יוסף שאמר את זה. יוסף מעולם לא אמר שהוא עצמו פותר. פרעה קורא לו מהבור ונשים לב למעמד - זהו יום ההולדת של פרעה. מצרים של הימים ההם היתה אמריקה, רוסיה וסין של ימינו גם יחד. הוא קרא לכל החרטומים והמבינים, הם עומדים שם בלשכת המלך. פרעה בעיני עצמו ובעיני עמו הוא האלוה, ואת התחביב שלו בימי ההולדת אנחנו כבר מכירים - לערוף ראשים, להעלות ראשים, זה היום בו הנבראת ואתה הבורא, האלוה, אז אתה יכול לעשות הכל. ואז מביאים לשם את יוסף ופרעה אומר לו כך -

הֲיֵה עֲסוּק בְּשִׁקּוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ, רְאוּבֵן הֲיֵה עֲסוּק בְּשִׁקּוֹ וּתַעֲנִיתוֹ, וַיַּעֲקֹב הֲיֵה עֲסוּק בְּשִׁקּוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ, וַיְהוּדָה הֲיֵה עֲסוּק לְקַח לֹא אִשָּׁה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֲיֵה עֲסוּק בּוֹרָא אֹרֹךְ שֶׁל מְלֶךְ הַמַּלְאָכִים, וַיְהִי בַעַת הַהִיא וַיֵּרֵד יְהוּדָה. בְּטָרַם תְּחִיל יִלְדֶה' (ישעיה ס', ז) [לפני שמתחילים צירי הלידה היא כבר יולדת] - קָדָם שְׁלֹא נוֹלַד מִשְׁעָבֵד הָרָאשׁוֹן [פרעה] נוֹלַד גּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן [משיח].

(בראשית רבה וישב פ"ה, א')

המושג 'שקו ותעניתו' מתאר בדר"ב אופן של עשיית תשובה - ראובן עושה תשובה על מעשה בלהה, על זה שהשאיר את יוסף בבור עם האחים, כולו תשובה עכשיו, גם יעקב היה עסוק בתשובה ואף יוסף, ואילו יהודה היה עסוק לא בתשובה אלא בלקיחת אשה, כלומר כולם עסוקים בשלהם והקב"ה היה עוסק בבריאת אורו של מלך המשיח. מתוך צערו של יוסף, מתוך השעבוד, מתחיל סיפור הולדת פרץ שממנו נולד בועז, שהוליד את עובד שהוליד את ישי וישי הוליד את דוד ואת משיח בן דוד. ומסיים המדרש בפסוק מישעיה - "בטרם תחיל ילדה", כלומר עוד לפני שהחלו צירי הלידה היא כבר ילדה - עוד לפני תחילת הגלות הראשונה, גלות מצרים - נולד הגואל האחרון והסופי של עם ישראל, הוא המשיח. זה מדרש נפלא אבל מה הוא אומר לנו? בוודאי שצריך להגיד על המדרש "בעזרת ה'" אבל מה עושים עם זה למעשה?

חלומות מבוארים

בואו נתחיל מההתחלה, מהחלום של יוסף ובהמשך נחזור למדרש הזה ולהולדת אורו של משיח. הפרשה מתחילה בשני חלומות ומסתיימת בשני חלומות. היא מתחילה ביוסף החולם חלום על אלומים ואחר כך חלום נוסף על שמש, ירח ואחד עשר כוכבים, והוא מסתיים בחלומות של שר המשקים ושר האופים שחולמים "כאשר פתר לנו כן היה". גם בתחילת הפרשה הבאה אנחנו מוצאים שני חלומות, של פרעה, שמהם מגיע יוסף מבית הסוהר אל פרעה, עולה לגדולה, משנה למלך ומשם כל הסיפור כולו.

ננסה לעשות השוואה בין החלומות. זו השוואה פשוטה אבל יש כאן חידוש געוואלד וצריך לדקדק פה במילים. יש סוג של חלומות בהם החלום מגיע כבר עם הפתרון. למשל בחלום שלמה (מ"א ג', ד'-ט"ו) הקב"ה מדבר איתו - הוא מבקש "לב שומע לשפוט", והקב"ה עונה לו ומסביר לו. סוג כזה של חלום נקרא "חלום מבואר". בפרשת ויצא היו לנו כאלה חלומות אצל יעקב - יעקב חולם ורואה מלאכים עולים ויורדים, והקב"ה ניצב עליו ומדבר איתו. גם בהמשך הפרשה עשרים שנה לאחר מכן, יעקב חולם בבית לבן וגם שם מלאך האלוקים מתגלה אליו ומדבר איתו לשוב אל ארץ אבותיו ולמולדתו. אלו חלומות מבוארים. מבחינה זו גם החלומות בדניאל של נבוכדנצר ודניאל הם חלומות כאלו.

האחים פותרים חלומות

לעומת זאת, אצל שר המשקים והאופים, הם חולמים ומבקשים פתרון. כך גם אצל פרעה. הוא חולם - "ואין פותר אותם לפרעה". והנה אצל האחים, הם נקראים ע"י יוסף והוא מספר להם על חלומותיו -

וַיִּחְלֶם יוֹסֵף תְּלֹם וַיִּגְדַּל לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ. (ל"ז, ה')

"ותשתחוויה לאלומתי", כולם. האחים מבינים שהוא מתכוון למלוך. כי מבחינתם של השבטים המלך הוא יהודה. זה יתברר עוד כמה פסוקים קדימה. מה שיהודה יגיד להם הם יעשו, הם ישנו את גזר הדין אחרי שהם הורידו אותו לבור רק בגלל דברי יהודה, את ראובן הם מבטלים, גם את שמעון ואת לוי שאמרו על יוסף "לכו ונהרגו", וכולם עושים מה שיהודה אומר - "מה בצע כי נהרוג את אחינו... לכו ונמכרונו לישמעאלים" (שם ל"ו, כ"ו-כ"ז). הוא זה שיקבל את הערבות על בנימין, הוא זה שייגש אל המשנה למלך. ראובן הבכור איבד את מנהיגותו בגלל מעשה בלהה, שמעון ולוי שבאו אחריו נדחו גם הם בגלל מעשה שכם. יעקב יגיד את זה מפורשות בברכותיו וימליך "דה פקטו את יהודה - "יהודה אתה יודוך אחיך" (שם מ"ט, ח'). מבחינת האחים אם אכן הם צודקים בפרשנות ויוסף רוצה למלוך, הרי זה "מורד במלכות" כפשוטו, וזה מתחבר להם יפה מאד לכל מה שהוא מביא את דיבתם רעה אל אביהם, דיבת כל האחים. ועכשיו, על כל מה שהוא עושה, "והוא נער את בני בלהה ובני זלפה", מסתבר שהכל זה שאיפות מלכות שלו. המצב הוא שיעקב מבקש לישב בשלוח, לכאורה התנאים בשלים לכך - היינו להביא משיח, ויש לנו אח שמורד במלכות וחולם שהוא עצמו מלך. חברה, כשעשו מסכן את יעקב אז צריך להיפטר ממנו, כשישמעאל מסכן את יצחק צריך לגרש אותו, כך גם חשב קין על הבל.

הו, הקונספציה!

אבל תגידו - מה היה בסוף? החלום הזה התממש והם השתחוו לאלומתו? בוודאי, אבל הוא לא מלך עליהם. הם ירדו למצרים כי הם היו צריכים אוכל. הם לא ידעו שהוא יוסף והם השתחוו לא לו אלא לאלומתו. הוא לא מלך עליהם, הוא אדוני הארץ המצרי. אז הנה שהחלום יכול להתממש שלא לפי הפתרון שלך. וואו! איך זה יכול להיות? איך יכול להיות שאין לי את הפתרונות? - "היינו כחולמים". התפקיד שלנו הוא לחלום אבל התפקיד שלך איננו לפתור. הטרגדיה של הפרשה היא, וקשה לומר את זה, כנראה שיותר קל להסביר את זה לפרעה, לאותו מלך גוי שסבור שהוא אלוה, יותר קל לומר לו שהקב"ה מדבר איתו ולהפוך את כל העולם שלו ולשנות את כל הראש שלו ולמול את כל מצרים מאשר לשכנע את היהודים, אחיך, שהפשט שלהם בהבנת המציאות הוא לא נכון. הקונספציה. ברור שזה שמשתחווים לאלומתו חושב שהוא מולך עלינו, תוסיף את זה אל השנאה, ולכתובת הפסים - יוצא לך דין רודף, תביא את זה לבית הדין, והנה תקבל פסק דין מובנה שדינו מיתה.

ומה באמת יוסף חלם? הוא חלם חלום קשה. הוא אומר - 'אחים אהובים שלי, מעולם ולעולם לא אחליף את יהודה. יהודה הוא המלך, "ודוד עבדי נשיא עליהם לעולם" (יחזקאל ל"ז כ"ה), אבל אני חולם שבשונה ממה שאתם סבורים, עוד יהיה רעב, ואתם תצטרכו לקבל אלומות. במילים אחרות - אני חולם שהישיבה בשלוח שחשבנו עליה עדיין לא מגיעה, עדיין לא פה. אני 'ירמיהו' ולכן אתם רוצים לזרוק אותי לחצר המטרה, אני חולם גלות'. במילים בפנימיות קצת יותר - לפני משיח בן דוד צריך יהיה לבוא משיח בן יוסף, ובמילים פשוטות יותר - אנחנו צריכים להתכונן לימות המשיח. להביא לימות המשיח. איך? - "ללכת לראות את שלום אחי", "את אחי אנכי מבקש"

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲוֹה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלֵמְתִי וּפְתַח אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שִׁמְעֵתִי עָלֶיךָ לְאֹמֵר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַח אֹתוֹ. (מ"א, י"ד-ט"ו)

המידע שיש לפרעה לגבי הבחור הזה הוא שיוסף פותר את החלומות כי זה מה שאמר לו המיניסטר, אבל בואו נראה מה אמר לו יוסף. לכאורה היה צריך להיות כתוב "ויאמר יוסף", אבל בפועל יוסף אומר לו ישר בפרצוף -

וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעֲוֹה לְאֹמֵר בְּלַעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲוֹה. (ט"ז)

"ויען" זה התנגשות, ויכוח. 'אתה אומר כך? אני טוען אחרת'. "לאמר" משמעו לומר את הדברים הלאה. יוסף אומר לפרעה ישר בתחילת הדברים - 'את מה שאני עומד לומר לך תעביר הלאה לכל הממלכה ולכל החרטומים והנתינים שלך - אני לא פותר חלומות. בלעדי, א-להים יענה את שלום פרעה". תגיד יוסף, מה הלחץ? למה אתה אומר את זה מיד? תחכה כמה דקות, תשמע את החלום, תגיד בינתיים תהילים, תתפלל שהקב"ה יציל אותך מהסיטואציה ואחרי זה תענה לו. מה אמר שם יוסף? אפשר לדמיין את זה באופן הבא - פרעה אומר לו שהוא שמע שהוא פותר חלומות, ויוסף, הבחור הרגוע הזה פתאום מתנפל עליו בקריאות "שאבעס, כפירה!". 'אתה שמעת עלי שאני פותר חלומות? זו כפירה בעיקר! לכן, אם אתה רוצה להמשיך את המו"מ איתי על בסיס כפירה אני ברגע זה חוזר לבית הסוהר עם הפיג'מה. תהרוג אותי'. זה המסר הראשון של יוסף לעולם, למצרים. כולם שומעים את זה. לא כתוב "ויאמר יוסף" אלא "ויען יוסף את פרעה לאמר" - כדי שכולם ישמעו את זה, כל העולם זה גם אנחנו - החטא הראשון של האחים היה שהם פתרו את החלום. זה כל כך פשוט שאפילו לא שמנו לב. הם פירשנו את החלום כפי שהם הבינו אותם.

מורד במלכות

בוא נהיה לרגע יוסף הצדיק ונחזור לחלום שלו. הוא בן שבע-עשרה, אמו נפטרה, אחיו שונאים אותו, יש לו כתנת פסים, הדבר שהכי הוא רוצה בחיים זה אהבה, אחוה - "את אחי אנכי מבקש", הוא רוצה להיות חלק מכולם, אבל הקב"ה מתנבא אליו ומעביר לו נבואה - ועל פי ההלכה אסור לו לכבוש את נבואתו.⁴ ומה חלומו? יוסף הוא כידוע רועה צאן כמו גם אחיו, אבל הוא חולם דווקא על חקלאות, על שדה ולא על צאן - "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה". השדה הוא מקום הגידולים החקלאיים ורועי הצאן לא נמצאים שם - הצאן אם ייכנס לשדות יכול להרוס את כל הגידולים. החלום שלו הוא שהוא ואחיו, בני לאה, בני זלפה, בני רחל ובני בלהה, מתכנסים יחד ומאלמים אלומים בתוך השדה. "והנה" - זה לשון הפתעה, כמו "והנה איל אחר" (בראשית כ"ב, י"ג) או "והנה שלשה אנשים" (שם י"ח, ב'), "קמה אלומתי" - זה בעל כורחי, זה לא אני. אולי היא אף קמה עלי להרגני,⁵ ויוסף הכי רוצה להיות חלק מאחיו, ושאף אחד לא יראה את האלומה הסוררת הזאת - 'תרדי למטה, אלומה, אני לא רוצה את זה, אני רוצה להיות חלק מכולם..', אבל היא לא יורדת. נו, אז לפחות שאף אחד לא יראה את זה, אבל - "והנה תסובינה אלומותיכם" - מכירים את התחושה שכולם מסתכלים עליך ומצביעים עליך ואתה רוצה שהאדמה תבלע אותך? אבל זה לא אני, זו האלומה

⁵ השווה תהילים כ"ד, ה' - "כִּי זָרִים קָמוּ עָלַי וְעִרְצִים בִּקְשׁוּ נַפְשִׁי..."

⁴ הכובש נבואתו - עי' סנהדרין פ"ט, וברמב"ם הל' יסודי התורה ט', ג'.

כלומר אם הכל הכל הוא מהקב"ה, אז ממילא "אין נבון וחכם כמנח", אין לי מה לחפש עוד. אתה צינור של אינסוף אז אין לי מה לחפש מומחים אחרים, ולכן -

אַתָּה תְּהִיָּה עַל-בֵּיתִי וְעַל-פִּיךָ יִשָּׁק כָּל-עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֶגְדֵּל מִמֶּךָ. (שם מ')

לכאורה בעברית נכונה היה צריך להיות "רק הכסף יגדל ממך". לרש"י יש הסבר משלו, אבל איתי פירוש פעם נפלא - הרי מה אתה שואל אולי יוסף הצדיק? בוא דבר דוגרי, הרי יום יבוא ונצטרך להקים קבינט מלחמה יחד ואז יתחיל מתח מי יהיה בראש, ושל מי הכסף ומי הבוס וכו' - אז אני רוצה לומר לך, כיון שאצלך הכל זה רק אלוקות, אז לגבי הכסף - אני ממך רק אגדל. אני לא אקטן ממך לעולם כי אתה לא תופס שום נפח, כלום. ועכשיו אני קורא לך "צפנת פענח" כי הקב"ה אומר'. וכאשר באים המצרים בהמשך וטוענים שאין אוכל, אומר להם פרעה "לכו אל יוסף", והם משיבים - אבל הוא רוצה שנמול את עצמנו", עונה להם פרעה - 'אז תמולו. זה לא הוא - זו אלוקות'. אבל אנחנו, האחים, פירשנו את החלום - "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו" (שם ל"ז ח'), כי באמת בלוגיקה שלנו הבנו בתחילת פרשת וישב' שכשמישהו מספר על אלומתו שהאחרות משתחוות לה אז זה חייב להיות שהוא רוצה למלוך. 'מה, אני יכול לתכנן ירידה למצרים, את פוטיפר ואת בית סוהר?' - לא, אבל אתה גם לא נתבקשת לתכנן אלא רק לדעת ולהפנים שאתה לא יכול לתכנן כלום, ולהביא לימות המשיח. זה מה שנתבקשת.

שבוי של עצמך

אנחנו שמפרשנים את המציאות כראות עינינו, לא היינו מסוגלים גם עשרים ושתיים שנה לאחר מכן להבין שזה אח שלנו כשהגענו למצרים. לא היינו מסוגלים להכיר שזה יוסף -

וַיִּכְרֶי יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. (שם מ"ב, ח')

לא יעזור - אף אחד לא יצליח לשכנע אותי שאתה לא תזהה את אחיך אפילו שעברו עשרים שנה. לא מקבל את זה. עם קן או בלי זקן - גם אם היתה לו קרן של תיש היית מכיר את אחיך, ובמיוחד שכל ילד במצרים יודע שבראש הממלכה עומד המשנה למלך שהוא נער עברי, עשר שנים בעיתונות היו כותרות שהוא נער עברי שנמכר לפוטיפר. תגידו לי, אין לכם שום מידע מודיעיני, רכילות, שיכול לבדוק את הענין? יש לזה רק תשובה אחת - כשאתה המפרשן ואתה שבוי בקונספציה של עצמך. נגיד משפט חריף עכשיו - שהקב"ה עובד אצלך, ואז אתה לא מסוגל לשאת את המחשבה שההוא שעומד מולי הוא יוסף הצדיק שעליו מדברים כל המצרים. אתה בנית תכנית, קונספציה ושום דבר לא יעזור - "והם לא הכירוהו". חז"ל מספרים שהאחים הגיעו למצרים והלכו לחפש אותו "בשוק של זונות" (בראשית רבה צ"א, ו'), כי זה המקום שהוא יהיה לפי הקונספציה שלהם. אני משוכנע שגם כשהם עמדו לפניו וראו אותו הם אמרו אחד לשני בשקט, בטח בידיש כדי שהאחרים לא יבינו - 'פששש... מעשה שטן. איך שהוא דומה לאח שלנו כמו שתי טיפות מים. תראו איך שהקליפה, הס"א יכול להיות דומה למקור', והוסיפו על זה דרשות ומחקרים, כי הרי 'הוא אמר שהוא ימלוך'. אבל באמת הוא לא אמר דבר כזה. הוא התנבא בעל כרחו, שפתאום רועי הצאן זקוקים לאלומים, כדי שיוכלו להמשיך להיות רועי צאן - הדבר הראשון שיעשה יוסף כשאחיו יבואו למצרים הוא למנות אותם לשרי מקנה

(בראשית ל"ז, ט"ז), "והשיבני דבר" (שם י"ד). אנחנו נצטרך לעבור תהליכים והכנות, אבל ברור ש-יהודה ימלוך, לא אני'.

חז"ל שואלים במדרש שלכאורה צורת הרבים של אלומה זה אלומות, ואילו בחלום יוסף כתוב "והנה אנחנו מאלמים אלומים", והם עונים שאלומים זה לשון אילמים - 'אמר להם יוסף - עכשיו אתם צועקים, אבל כשיבוא ירבעם בן נבט משבט אפרים, הנכד שלי, ויעמיד עגלים של עבודה זרה בבית אל ובדן, כמסופר שם בדברי הימים בפרק י"ב, שכל ירושלים יוצאים ומשתפים פעולה איתו, כולם הפכו ונהיו אילמים'. מעולם לא הבנתי את הפשט במדרש הזה, אבל זה נפלא - 'במקום להיבהל, אומר יוסף לאחיו, 'בואו נבין את התהליך שצריך לעבור. אני יודע ממה אתם חוששים, אני יודע שאתם חוששים מדברים אמיתיים שבט יוסף ואם נעבוד יחד נוכל לעצור את התהליכים שירבעם בן נבט הניע, את גלות עשרת השבטים - אז אתם תהיו אילמים'.

כולנו מכירים את שיחת הסלון הקבועה היום שנידונה בכל מקום 'נו, אז מה הפתרון? מה הפתרון?' - והתשובה צריכה להיות אחת - יש פתרון אבל הוא לא מצוי אצלי. כלומר, אני צריך להכין את התנאים להתממשות הפתרון אבל את הפתרון עצמו יביא רק הקב"ה. זה גבול דק מאד בין אמונה, עשייה ופעולה לבין שאננות, קונספציה וכפירה. הפתרון הוא החלום של נבוכדנאצר על ארבע החיות, הפתרון הוא על עשו וישמעאל, שכל העולם יתהפך והקב"ה מביא משיח לעולם. זה הפתרון. אבל השאלה היא מה אני צריך לעשות והתשובה היא - להביא לימות המשיח, ומיד נדון איך.

איש אשר רוח א-להים בו

"הלוא לאלוהים פתרונים ספרו נא לי". אני לא בטוח ששר האופים ושר המשקים היו דמויות רוחניות לחיקוי, רחוק מזה, אבל הם מבינים שלאוקים פתרונים - אבל כנראה שהם לא הבינו את זה מספיק לעומק כי בגלל זה יוסף נשאר עוד שנתיים בבור. בסוף הפרשה יוסף מבקש משר המשקים שיזכור אותו, ומה קרה לו? שר המשקים חוזר ואומר לפרעה כמה פעמים שם ברצף -

וְשֵׁם אֶמְנֶוּ נַעַר עֲבָדִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפְּרִלּוּ וַיִּפְתְּרֵנוּ לָנוּ אֶת-חַלְמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֻלְמוֹ פֶּתַר. וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פִּתְרָנוּנוּ כֵּן הָיָה ... (שם מ"א, י"ג-י"ד)

'אוי ואבוי! אתה העברת לפרעה מסר שאני פותר חלומות?! הרי אני אמרתי שה' פותר את החלומות. כנראה שהייתי צריך להישאר עוד שנתיים בכלא כדי שהשדר יועבר נכון'. אגב, זה לא ייאמן, פרעה מכנה את יוסף בשם "צפנת פענח", לא בגלל שהוא מפענח צפונות אלא בגלל שהוא אומר, ותקשיבו למילים של פרעה -

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֶל-עֲבָדָיו הַנְּמַצָּא כֹּהֵ אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ. (מ"א, ל"ח)

'ראיתם דבר כזה? מכל אלפי החרטומים והפילוסופים והמומיות שבמצרים, מצאתם פעם איש שלא יודע כלום מעצמו?' "לא מבין כלום", ולכן המסקנה של פרעה מהפגישה שלו עם הצדיק היא -

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֶל-יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת-כָּל-זֹאת אֲיִדְנָבוֹן וְחָכְמָךָ כְּמוֹךָ. (שם מ"א ל"ט)

'הורידוהו מגדולתו', ובמה הוא עסוק? - בלקחת לו אשה. 'אני עסוק להמשיך את עם ה', ואני האישי לא חלק מהענין'. כך הקב"ה עוסק-בורא אורו של משיח. 'העולם הבא שלי לא מענין אותי, וה'שקו ותעניתו' שלי כבר לא יעזרו לי'.

כל ימי חיך - להביא לימות המשיח

חז"ל במשנה אומרים את המשפט המפורסם שמובא בהגדה של פסח -

... שְׁנַאֲמַר: "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים טז ג). "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלַּיְלוֹת. וְחַכְמַיִם אֹמְרִים "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הָעוֹלָם הַזֶּה, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - לְהַבִּיא לַיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ. (ברכות א', ה')

נשאל על זה שתי שאלות. האחת היא ידועה ורבים שואלים אותה - היה לכאורה צריך להיות כתוב - "ימי חיך - העולם הזה, כל ימי חיך - ימות המשיח", או "עולם הבא". מה הכוונה במילה "להביא"? ושאלה שניה - יוצא שהמילה 'כל' בפסוק מוסיפה את הלילות, את החושך, כלומר בכל מצב שהוא, אפילו בחושך, ולכן בן זממא מחדש שצריך להזכיר את יציאת מצרים בקרישת שמע של הלילה. כלומר 'כל' בא לתאר לא את האור אלא את החושך, ואם כן - מה סברת חכמים? הרי המילה "כל" באה כאמור לתאר את הלילה ולא את הגאולה, את הקץ!

תשמעו, מבואר בתורת החסידות ש'כל ימי חיך' הכוונה היא שיש לך תפקיד אחד בלבד - "להביא לימות המשיח". אתה צריך להביא, לא שהפסוק בא להוסיף. לא שתהיה משיח ח"ו אלא שתביא אותם. "העולם הבא" זה אור שבעת הימים, ימות המשיח זה "מלאה הארץ דעה את ה'" - אבל כל ימי חיך הכוונה היא להביא לימות המשיח בחושך, וגם כשהכי חושך לדאוג לזה, ואפילו כש-שקו ותעניתו אין לך, אבל אתה עסוק בליקח אשה ולבנות את בית ישראל הלאה, ומתוך הירידה להמשיך, כי אני מבין שאני לא פותר הפתרונות.

לקיחת האשה של יהודה היא התשובה שלו, כי הוא היה צריך לעשות תשובה על זה שהוא היה חלק מפתרון הפתרונות. הוא הרי ממשיך בהבנה הזו, בקונספציה שיוסף רוצה למלוך, יחד עם כל האחים, ואז ח"ו לא יהיה משיח, לא יהיה יהודה, הוא עצמו לא יהיה, הוא הורד מגדולתו, והילדים שלו מתים וכלתו הרה לזנונים. ואם היה מתקיים "הוציאוהו ותישרף", הרי שלה ודאי לא היה מקבל אותה והכל היה ח"ו נגמר!

כתוב בספרים הק' ש'יהודה' זה שם הוי"ה עם ד' באמצע - בכל ארבע כנפות, בכל המציאויות. כל מה שיש פה זה רק י-ה-ו-ה, ואני מביא לימות המשיח.

יהודה המציא דרך חדש מאד נעלה

בואו נראה את דברי ה'שם משמואל' -

במדרש רשב"י פתח "כי אנכי ידעתי את המחשבות". שבטים היו עוסקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק בליקח לו אשה והקב"ה הי' עוסק בורא אורו של מלך המשיח. וזרה'ק

בארץ גושן כדי שהם יוכלו להמשיך להיות רועי צאן, למרות ש"תועבת מצרים כל רועי צאן".

אין אלו שני סיפורים שבמקרה התאחדו. הגלות מתחילה מחוסר ההנכחה שלי את האלוקות. להפנים - 'אני לא פותר כלום, אין זה תפקידי, אין לי יכולות כאלה. אבל אני במצב שאני משוכנע שאני מבין, ונכון - ככל שאני גדול יותר, צדיק יותר ויהודי יותר וחכם יותר - אז קשה לנו לקבל את המציאות הפשוטה הזו שפרעה, מהמקום הכי נמוך בעולם, ממ"ט שערי טומאה וכפירה, יכול להתהפך. ומה אמר לו יוסף? - "יודע למה הקב"ה הביא לך את החלום פעמיים? שים לב פרעה שאין אלו שני חלומות נפרדים - זה חלום אחד שהובא אליך פעמיים, כי תשמע אח שלי, הקב"ה אוהב אותך. הוא ראה שאתה נרדם אחרי הפעם הראשונה אז הוא הביא לך את זה עוד פעם. "כי נכון הדבר" - אולי אתה כופר בו אבל הוא לא מוותר עליך. הוא יכול להעלות, לגאול ולרומם כל דבר מתהומות הטומאה שלו אל הכי למעלה, רק תשחרר את הנפש שלך'.

יהודה היה עסוק בליקח לו אשה

עד כאן הקדמה ועכשיו הכל מתחיל. נחזור למדרש בו פתחנו. תמיד הבנתי שכתוב במדרש שכולם היו עסוקים בעצמם והקב"ה עוסק בבריאת המשיח, אבל זה לא מה שכתוב שם. מה שכתוב הוא - שהקב"ה עוסק בורא אורו של משיח מיהודה, שממנו נולד פרץ. מה ההבדל בין יהודה לשאר המוזכרים במדרש? 'יוסף עסוק בשקו ובתעניתו' - של תשובה. גם הוא צריך לעשות תשובה. הוא הרי התגלגל בדרך לא דרך למצרים והוא מתבונן איל הוא הגיע לזה. אולי בגלל שהבאתי את דיבת אחי רעה? לכן הוא עושה תשובה. ראובן עסוק בשקו ובתעניתו, כלומר הוא עושה תשובה, ויעקב - גם הוא עסוק בשקו ותעניתו. עכשיו נשאל - מי היהודי שלכאורה הכי היה צריך להיות עסוק בשקו ובתעניתו? את מי בטוח היה צריך לפטר באמצע הלחימה? - את יהודה, נכון? הוא הורד מגדולתו, האחים הם אלו שהורידוהו מגדולתו, ומה הוא עושה? הוא לא עסוק בשקו ובתעניתו אלא הולך לחפש אשה, ע"פ המדרש. איזה מן דבר?! זו ממש חוצפה, נכון? כולם עסוקים בתשובה, בשק ותענית - והוא יוצא לדייטים!

אומר האדמו"ר מסוכטשוב זיע"א בעל 'השם משמואל' בשם הר"ר שמחה בונם מפשיסחא זיע"א בתורה מופלאה - יהודה לא עסק בשקו ובתעניתו כי הוא אמר 'אני ודאי אגיע לגיהנום על מה שעשיתי. אני לא יכול להרשות לעצמי לעסוק עכשיו בתשובה שלי. אני צריך עכשיו לעסוק בדבר אחד - להביא לימות המשיח. הגיהנום שלי, גם אם אגיע אליו, הוא לא הסוגיה. אני הורדתי את כולם למטה ולכן אני צריך לנהל את המלחמה, אני צריך לישא אישה ולהוליד בנים. אני במצב כל כך נמוך ואני לא יכול להרשות לעצמי לעסוק בתשובה שלי. אני אענש על כל מה שעשיתי אבל עכשיו אני עסוק בלהביא את ער ואונן'. זה לא חופה של עשרים דקות ואז לחזור לתשובה - אלא הוא עסוק באמת בלהביא לעולם את בניו. יודעים מה היו הלכי הרוח אז במהדורות החדשות? - יהודה הורד מגדולתו, הוא לא עובר את אחוז החסימה. כולם בנו על ער בנו שנולד לו כדי שיעורר⁶ את העם - אהל הוא מת בחטאיו, נולד לו בן שני בשם אונן, לשון כח ואון - וגם הוא מת בחטאיו, אנינות, צער, סבל. ואז כלתו הרתה לזנונים. אין חודש בלי כתבת שער. אוהו

⁶ זו מהות שמו - לעורר לתשובה.

יודע באיזה דרך מוליכין אותי עכ"ד, וכעין זה היה יהודה שלא השגיח על עצמו לתקן הפגם רק לעבוד עבודתו צורך גבוה להעמיד אומה ישראלית קורא בשם ה' - וזהו אורו של מלך המשיח, שאינו משגיח על תיקון עצמו רק על תיקון ישראל, כמו שאמר דוד המלך ע"ה 'ואלה הצאן מה עשו תהי ירך בי ובבית אבי', ואיתא בפסיקתא שאמר משיח על עצמו 'אבד מאה כיוצא בו ואל יהיה ניווק צפורנו של אחד מהם', וכ"ז הי' להם משורשם שהוא יהודה, ואולי לזה כוון הרה"ק זצ"ל מפרשיסחא רק השומע החליף 'למען יהי' לו בנים טובים' בתיבות יעלה אותו אחד מבניו. (שם משמואל, וישב תרע"ב)

התפיסה של "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול" זה חלק מהעולם שבו אני פותר הכל ואולי אני אעשה תשובה, אבל את האחר אני אוריד מגדולתו, ואני מבין הכל, ולעומת זה "עוסק באורו של משיח" זה לשחרר את הנפש שלי משם ולהבין שדבר ה' דרך נביאו קום יקום, ואורו של משיח יפציע מתוך החושך הכי גדול, ומה אני צריך לעשות? - תפקידי הוא לישא אישה, להכיר בכך שאין לי שום הכרה, שום הבנה, ואז, מתוך החושך הזה, אני יכול להביא לימות המשיח. ומהחושך הזה אני הופך לצינור שממנו יפציע אור גדול "הקב"ה עוסק-בורא אורו של משיח".

ואחר כך באו בניך וטהרו את מקדשך

אילו היו מתתיהו ובניו חושבים מה הפתרון בסוף ואיך הם מביאים אותו - עוד היינו עד היום תחת ממלכת אנטיוכוס. אילו היו שואלים סטטיסטית כמה מתיוונים יש ומה הסיכויים, אם היו בודקים מה אומרים העולם ואילו היו עוסקים בשאלות מי ה' ואיך - אבל הם עסקו בלישא אשה כמו במעשה יהודית, הם עסקו בלהדליק את האור, הם עסקו בלטהר את המקדש ולהבין שהקב"ה כבר יביא את הכל למקום שלו. גם אם הם היו עוסקים בלנתח מה יהיה מאה שנים אחריהם הם היו נופלים (וזה אגב מה שאכן קרה בהמשך לממלכת חשמונאי) אבל הם עסקו ב-"בלעדו, א-להים יענה את שלום פרעה". ואני? עכשיו אני פנוי במשרה מלאה בלהיות המשנה למלך, המשנה למלך של רבי נחמן.⁹

שנזכה בעז"ה לאורות החנוכה, לאורו של משיח, לאור חדש שיאיר על ציון, שנזכה ממש ממש כולנו מהרה לאורו מתוך שמחה, ישועה ובשורות טובות עלינו על כל ישראל.

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי ארץ ישראל וחוזה לה, להצלחת ושמירת חיילי עה"ל, **להשבת וחזונוס מחרה בשלוס**, לע"נ כל ההרוגים על קידוש ה' באירועי המלחמה ולע"נ ר' **חיים זאב** ב"ר **צבי הירש** ז"ל, הרה"ה **יעקב דוד** ב"ר **עובדיה** ז"ל, **אליהו** בן **וויאן** ז"ל, **חנה** בת **ליפא** ז"ל **וצפורח** בת **אברהם** ע"ה ולהבריל לרפואת כל הפצועים והחולים ובתוספת **יאיר ידידיה** בן **מיכל דינה**, **בנימין** בן **שושנה**, **עמרם** בן **איידה חיה**, **שרה** בת **קלרה**, **וכרמל מרדכי** בן **טל שרה** וליוזוג הטון **ליעל רחל** בת **אריאל אסתר**
 לחקיקת שיעורים ניתן לפנות בחודעת וואטסאפ לענטאל - 7500516-054

רבי ר' **בונם מפרשיסחא** אמר שיהודה חשב בעצמו שלו לא יועיל שום תשובה באשר היה יכול להשיבו אל אביו על כן נשא אשה אולי יעלה אותו אחד מבניו, **וזקני זצ"לה"ה מקאצק** כשסיפרו לפניו זה המאמר אמר חס ל' לרבנו זצ"לה"ה שיאמר ככה שאיש יסמוך על בניו שיתקנהו, רק בודאי כך אמר שמאחר שחשב שאבד כל מה שסיגל מיום היותו ע"כ התחיל מחדש לעבוד את ה' והתחיל ממצוה ראשונה שבתורה עכ"ד. ונראה לפרש עוד על דרך פירוש הרה"ק **מפרשיסחא**, דהנה איתא בספרים מה בין אברהם אע"ה לבין צדיקים שקדמוהו? שצדיקים שקדמוהו הסתפקו עצמם בשלמות נפשם, אך אע"ה היה כל מגמתו שיצא ממנו אומה שלמה קוראים בשם ה' שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בכל העולם, עכ"ד, ובודאי כל זרעו אחריו הצדיקים הלכו בדרכיו שכל מגמתם היתה למען כבוד הש"י שיתרבה בעולם, וכולם ידעו שצריכין להוליד בנים למען יהיה קיבוץ עדה שלמה קוראים בשם ה', והנה כולם היו עוסקים בשקם ותעניתם לתקן פגמם, אך יהודה המציא דרך חדש מאד נעלה, כי בין כה וכה צריכין אנו ראשית לראות שיהי צורך גבוה [רצו ה'] נעשה, ואפי' ח"ו אין לנו עוד שום תיקון - מכל מקום חלילה לנו לגרוע מצורך גבוה להעמיד עדה קוראי בשם ה', כי עבדים אנחנו להש"י ואחת היא אם נתקן עצמנו או לא, העיקר שלא יפסיד הש"י...

והוא ממשיך ואומר בשם ר' אברהם המלאך⁷ שכך הוא הבין פשט במה שאמר רבי יוחנן בן זכאי שראה בסוף ימיו שתי דרכים והוא לא יודע באיזו מוליכים אותו⁸ -

וכעין ששמעתי מהרה"ק ר' **אברהם המלאך** שפי' דברי הש"ס ברכות שריב"ז בכה ואמר איני יודע איזה דרך מוליכין אותי, ותמוה כי חס ושלום לומר שריב"ז לא הי' ממארי דחושבנא, ואמר ז"ל שיש שני מיני צדיקים, יש צדיק אשר אם ח"ו פגם בדבר מה אינו זז משם עד שמתקן תיכף הפגם, ויש צדיק עוד גבוה מזה שאפי' אם ח"ו פגם בדבר אינו פונה מעבודתו לתקן את הפגם כי באותו רגע שהוא עוסק לתקן את עצמו הרי הוא עובד את עצמו, אלא הוא עובד והולך להלאה את הש"י ואינו משגיח על עצמו כלל, וזה מעלה גדולה מאד, ומ"מ הפגם צריך תיקון, וע"כ צדיק כזה יוכל להיות לפעמים שיצטרך ללכת לגיהנם למרק ולתקן הפגם, וצדיק גדול כזה הי' ריב"ז על כן אמר 'איני

⁷ בוכה אמר להם... ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה...". (ברכות כ"ח:)
⁹ הערת העורך - כנראה שהרב מכוון לסיפור "מעשה מאבדית בת מלך" של רבי נחמן מברסלב.

⁷ בנו של המגיד ממעזריטש זיע"א וסבו של האדמו"ר מרוז'נין זיע"א.
⁸ "וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה